

MAUSOLEUM COOPERSBURG—AKKRUM

Monumentnummer: 514873 bij Ljouwerterdyk 6 8491 GC

VERSLAG WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN

**OPENEN EN RESTAURATIE TOMBES FRANK H. COOPER
(FOLKERT HARMENS KUIPERS) EN ANTOINETTA GERARDINA
(NETTY) DE GRAAFF**

Secretariaat:
Boarnsterdyk 66

8491AW Akkrum

Telefoon
E-mail
Internet

06-53310841
mail@monumentenstichting.nl
www.monumentenstichting.nl

OPENEN TOMBES FRANK COOPER EN NETTY DE GRAAFF

23-11-2021 t/m 30-11-2021

Rapport inspectie Monumentenwacht 8 september 2020

De inspectie van de gesloten graftombes heeft uiteraard plaatsgevonden vanaf de exterieurzijde, waarbij door de opening tussen de deksel en de onderconstructie van de noordelijke graftombe een deel van de interieurzijde zichtbaar was. Kwalificaties dienen binnen deze context gezien te worden. Tevens is een metaaldetector toegepast met betrekking tot het aantonen van de aanwezigheid van doken of verankeringen.

In het Mausoleum zijn een tweetal graftombes aanwezig, waarvan de twee afzonderlijke deksels ogenschijnlijk van massief marmer vervaardigd zijn. De wanden daarentegen lijken vervaardigd van marmeren platen, welke tegen een afwijkende constructie zijn geplaatst. De aanwezigheid van een betonconstructie zou in dezen een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de metaaldetector over het gehele oppervlak van de wanden een signaal geeft (mogelijk wapening). Bij een nadere beschouwing zijn geen aanwijzingen aangetroffen op basis waarvan men mag veronderstellen dat (corroderende) doken de verbinding vormen tussen de onderconstructie en de deksel. Tijdens de inspectie is de aansluiting middels een dunne liniaal gecontroleerd, waarbij geen corroderende onderdelen aangetroffen zijn. Een andere verklaring voor het feit dat er ruimte is ontstaan tussen de onderconstructie en het deksel ligt in de mogelijkheid dat men in het verleden heeft getracht de deksel op te beuren en waarbij deze mogelijk met kracht in positie gekomen is. Oneffenheden (resten van bijvoorbeeld een mortel) kunnen ervoor gezorgd hebben dat er puntlasten zijn ontstaan op de bekleding van de onderconstructie.

Sterk vervuilde marmeren dekplaten

SCHADEBEELD

Omhoog gedrukt marmeren deksel linker tombe

Scheur in marmeren zijwand tombe noord (achter)

Scheur in marmeren zijwand tombe noord (voor)

23-11-2021

Voor links Leon Bok (RCE), rechts Hendrik Tolboom (RCE)

Lichten deksel noordelijke tombe, deze tijdelijk geplaatst op rechter helft van de graftombe. De wanden van de marmeren tombe zijn opgebouwd uit 3 cm. dik wit marmer waartegen aan de binnenkant een ca. 5 cm. dikke gewapend betonnen wand is gestort. Tussen de beide graven is een gewapend betonnen tussenwand geplaatst. Het beton is binnen afgewerkt met een donkergrijze ca. 4 mm. dikke dunpleister. De binnenmaat van de linker tombe is: 213x75,6x91,5 cm. (lxbxh) De marmeren afdekplaat is met een dunne cementmortel geplakt op de wanden. Hierdoor geen ventilatie van de binnenruimte. De vloer in deze tombe ligt 1,5 cm. dieper dan de vloer in het mausoleum.

In deze tombe is geplaatst een eenvoudige houten Amerikaanse -grenen kist waarin de overblijfselen van **Netty de Graaff**. Gelet op het gewicht van deze kist is waarschijnlijk geen loden of koperen binnenkist gebruikt. De buitenafmetingen van de houten kist zijn: 185,5x54,5x46 cm. (lxbxh)

Aan beide kopeinden is één koperen handgreep gemonteerd, en aan weerszijden nog twee.

Op de bovenkant van de kist is in vage zwarte letters de tekst: **ROTH & HOEFER – PEORIA ILL.** (zijnde de begrafenisondernemers) nog te lezen.

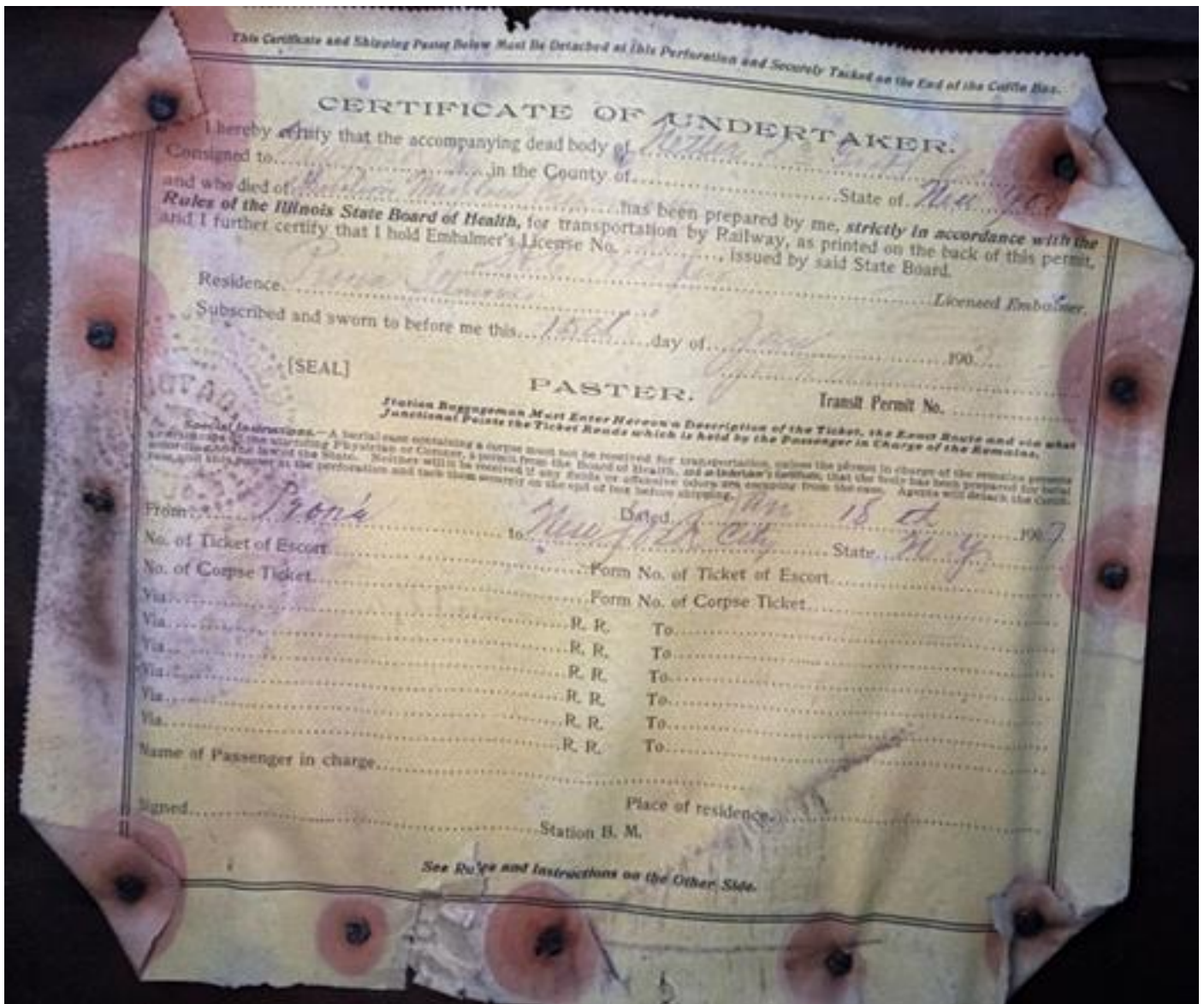
Op de bovenkant van de kist is een rood zegel ca. 9x9 cm. op de kist geplakt waarop te lezen:

**FROM PEORIA ILL., MAIN OFFICE.
AMERICAN EXPRESS**

Billed to _____

**387
Jan., 1896**

Waarom dit zegel met de datum januari 1896 op de kist is geplakt kon (nog) niet worden achterhaald. Getracht wordt hiervoor nog een verklaring te vinden.

Death Sources

Date of Death
16 december 1879

Place of Death
Toledo, Lucas, Ohio, Verenigde Staten van Amerika

1878, Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper, "Find A Grave Index" (Death Date from Ohio Death Records shows 16 Dec 1879 Actual) Error on Tombstone
16 december 1879

URL
<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:ZRB4-FDZM>

Geïndexeerde gegevens
Verbergen

Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper
Find A Grave Index

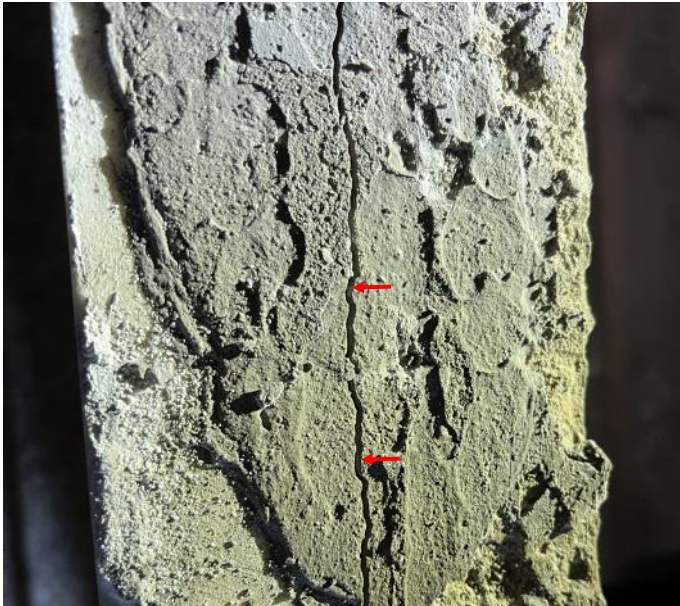
Naam:	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper
Maiden Name:	de Graaff
Alias:	Nettie
Soort gebeurtenis:	Burial
Plaats gebeurtenis:	Akkrum, Heerenveen Municipality, Friesland, Netherlands
Age (Estimated):	33
Photograph Included:	Y
Geboortedatum:	08 Nov 1846
Overlijdensdatum:	16 Dec 1879
Cemetery:	Mausoleum van Cooper
Notitie:	Contains Biography
Affiliate Record Identifier:	209078238

Op de kopse kant van de kist is een verklaring d.d. 18 jan. 1907 groot ca. 21,5x18,5 cm. van de begrafenisondernemer vastgespijkerd. Dit ter voorbereiding van de treinreis d.d. 18 jan. 1907 van Peoria Ill. naar New York City NY. Als doodsoorzaak wordt aangegeven: **"operation misplaced pregnancy"** (operatie buitenbaarmoederlijke zwangerschap).

72										72									
DATE	TIME	NAME	AGE	SEX	RELATION	TO	FROM	PLACE	REMARKS	DATE	TIME	NAME	AGE	SEX	RELATION	TO	FROM	PLACE	REMARKS
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead
1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead	1879	10:00	Antonetta Gerrardina de Graaff Cooper	33	F	Wife	de Graaff	Cooper	Peoria, Ill.	Dead

Hiermee komt het overlijden van Antoinetta in een ander daglicht te staan. Op 30 augustus 1878 is Eda, de jongste dochter van Frank en Netty geboren. Op de graftombe van Antoinetta staat als overlijdensdatum 31 december 1878, enkele maanden na de geboorte van deze dochter. Als de doordoorzaak het gevolg is van een buitenbaarmoederlijke zwangerschap dan kan deze datum niet kloppen.

In een zoektocht in digitale Amerikaanse archieven is nu ontdekt dat haar overlijdensdatum niet 31 december 1878 maar **16 december 1879** moet zijn.

Scheur tussen marmierplaat en beton

Na de opening blijkt dat in de wanden aan de bovenkant op verschillende plaatsen tussen beton en marmer scheuren zichtbaar zijn. Daarnaast is het beton aan de binnenkant, op ca. 20 cm. van boven, op enkele plekken horizontaal (licht) gescheurd.

Bij nadere bestudering blijkt op die plekken betonrot aanwezig te zijn. Met name het gebruikte vlechtdraad is daar de oorzaak van de scheurvorming in de marmeren zijplaten.

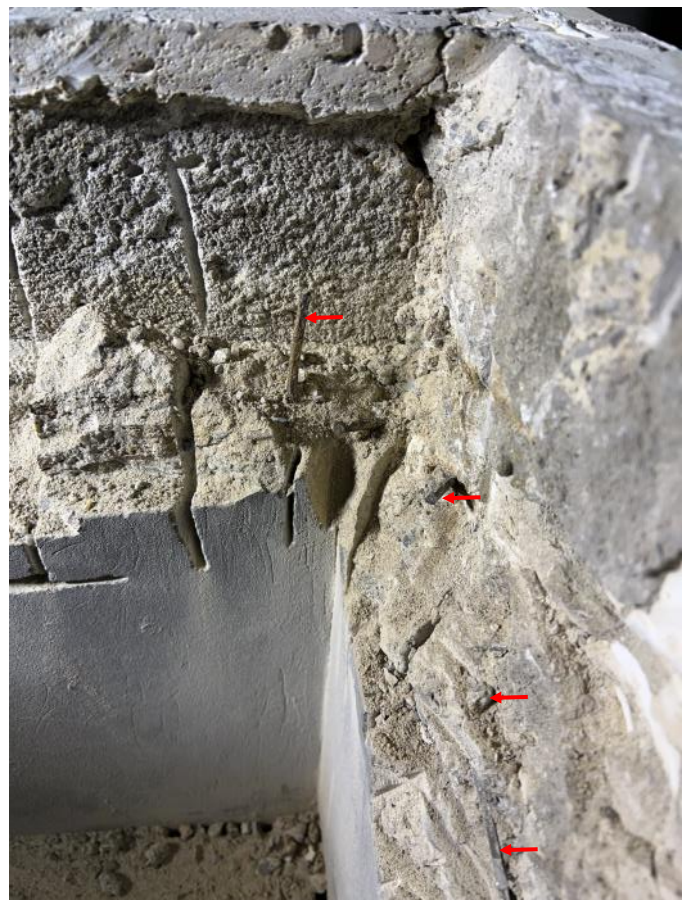
Bij opening van de tombe was met name de binnenzijde tegen de buitenmuur (oost) heel erg nat. Nadat de tombe enkele dagen open was geweest droogde die al snel op. Kennelijk een gebrek aan ventilatie.

24-11-2021

Plan van aanpak is om de delen waar betonrot wordt verondersteld voorzichtig te verwijderen tot aan het gezonde betonijzer. Het beton hier weer aanstorten met spramex (fijnkorrelig) vloeibeton. Tegen de buiten (achter)wand van de tombe een 3 cm. dikke waterdichte plaat Belgisch harsteen plaatsen. Van zowel de bovenkant van de wanden als de onderkant van de dekplaat de cementmortelresten verwijderen waardoor een vlak/glad oppervlak wordt verkregen. De dekplaat weer terug leggen op ca. 5 mm. dikke druk-verdelende loodblokjes. De open kier tussen wand en plaat zorgt voor een lichte ventilatie van de binnenruimte.

Bestaande wapening in betonwand

Bestaande wapening in betonwand

De bestaande wapening is opgebouwd met staanders Ø10 en bovenin een liggende "gestante" ruitwapening 3x3

Het weggehakte deel van de betonwand waarin de scheuren voorkwamen.

Hakwerk door Steenhouwerij De Vries—Buitenpost
Voor links Libbe van der Let, rechts Niels Terpstra

24-11-2021

Voorzichtig loshakken van de gescheurde delen beton tegen de marmerplaten. Het beton is versterkt met een staande wapening $\varnothing 10$, waartegen bovenin een horizontale “gestanste” ruitwapening $\nabla 3 \times 3$ is gevlochten. Met name het gebruikte vlechtdraad is gaan roesten en is daarmee de oorzaak van de ontstane scheuren.

25-11-2021

Tussen natuursteen en het nieuwe beton is laag dunne pvc-folie geplaatst om verkleuring in het witte marmer te voorkomen. Voor een goede verbinding met het resterende omliggende beton zijn RVS ankertjes van draadeind 5 mm. ingeboord. Daarna is de betonbekisting geplaatst en is het beton aangestort.

De aansluiting links voor met het nieuw aangestorte beton en de koperen doek in de verbinding tussen marmeren voor- en zijwand.

29-11-2021

Met het terug leggen van de deksel op de oorspronkelijke plek wordt de tombe van Antoinetta de Graaf weer gesloten.

De kist zoals die is achtergelaten voordat de tombe weer gesloten is. Aan het hoofdeind de restanten van een rouwkrans met lint.

29-11-2021

Lichten deksel en openen zuidelijke tombe, deze tijdelijk geplaatst op linker tombe
De opbouw en afwerking van de wanden is gelijk aan die van de noordelijke tombe. De bovenkant van de vloer in deze tombe ligt op gelijke hoogte met de vloer in het mausoleum.

Lichten rechter deksel door Steenhouwerij De Vries
Links Libbe van der Let, rechts Arnold Heida

De goed bewaard gebleven zinken kist van Folkert H. Kuipers in de rechter tombe.

In de rechter tombe is een, rondom gesoldeerde, kantig zinken omhulsel geplaatst, waarin naar alle waarschijnlijkheid een houten kist met de overblijfselen van **Frank H. Cooper**. De buitenafmetingen van de zinken kist zijn: 214x69,5x54,5 cm. (lxbxh)

Het verhaal deed de ronde dat de kisten ten tijde van de bijzetting ingekort zouden zijn, omdat ze anders niet in de tombe pasten. Met de restauratie is meer duidelijk geworden over dat verhaal. De kist van Netty paste ruim, maar de kist van Frank was inderdaad te lang. Deze is echter niet ingekort. Destijds is het beton tegen de achterwand deels weggehakt zodat de kist wel paste. Aan de hand van de sleepsporen is nu nog goed te zien dat de zinken kist wel heel nauw in de tombe is geschoven.

Ook het op de kopse kant van de zinken kist aanwezige koperen naamplaatje van Frank Cooper moest daarom verwijderd worden en is daarna los op de kist gelegd.

De zinken kist past strak in de tombe. Sporen van de strakke passing zijn nog zien aan de kopse westkant van de tombe.

Het los op de kist liggende naamplaatje waarop: Folkert H. Cooper 1848-1904.

Het zink van de kist is na 115 jaar nog goed in tact. Alleen rond het naamplaatje zijn sporen zichtbaar van een beginnende roestvorming.

In deze tombe zijn tussen het beton en het natuursteen geen scheuren te zien. Kennelijk is hier geen betonrot ontstaan. Wel zijn aan de bovenkant enkele schilfers bepleistering weggevallen, wellicht door een plaatsen, verschuiven of lichten van de deksel.

Weggefallen schilfer bepleistering aan de voorzijde en rechts boven bij de tussenwand.

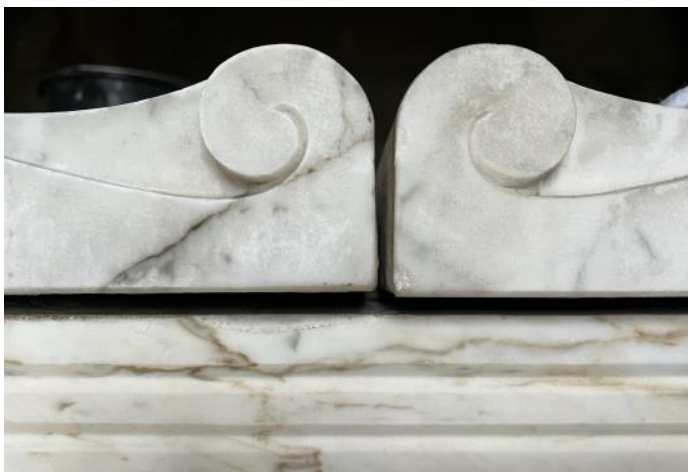
De hoek boven rechts met de koperen doek in de verbinding tussen marmeren voor- en zijwand.

Weggehakte beton aan de kopse kant van de tombe, waarna de zinken kist precies paste.

Ook bij de rechter tombe zijn van de bovenkant van de wanden en van de onderkant van de dekplaat de cementmortelresten verwijderd waardoor een vlak/ glad oppervlak is verkregen

Nadat de schilfers uit de bepleistering van de wanden in deze tombe met een cementspecie zijn aangesmeerd, zijn beide tombeafdekkingen weer op hun plaats terug gelegd. De beide afdekplaten zijn gelegd op ca. 5 mm. dikke loden blokjes, waarmee een spleet is ontstaan en in de tombes een zwakke ventilatie kan ontstaan waardoor deze ruimtes minder vochtig zullen zijn.

Bij de aansluiting tussen de beide dekplaten is eveneens een ventilatie spleet gehouden.

De oplegging van de dekplaten op de wanden met een loden blokje waardoor ruimte voor ventilatie ontstaat.

Na de terugplaatsing van de beide afdekplaten hebben deze een behandeling gekregen met complexpasta om de vuiligheid uit het witte marmer te trekken. Daarna is de gehele tombe schoongemaakt met een grondreiniger. De afdekplaten zijn opnieuw geschuurd en de gehele tombe is in de was gezet.

De tombes van Folkert Harmens Kuipers (Frank H. Cooper) en Antoinetta (Netty) Gerardina de Graaf na voltooiing van de restauratie eind 2021.

Met dank aan de expertise van:

Monumentenwacht Fryslân
St. Beheer Kerkelijke Gebouwen N.N.
Steenhouwerij De Vries
Rijksdienst Cultureel Erfgoed

Gemeente Heerenveen
Monumentenstichting Boarnsterhim

Wytze Peenstra
Menno Sikkink
Arnold Heida
Nannette de Jong
Hendrik Jan Tolboom
Leon Bok
Koos van der Schaaf
Wigle Pasma
Kees de Boer

Rapport:

“OPENEN TOMBES FRANK COOPER EN NETTY DE GRAAFF”
Opgesteld december 2021 - Kees de Boer

